

București, 2017

Standarde de calitate în educație din perspectiva nediscriminării și a diversității

Conform Legii 1/2011 a educației naționale:

Articolul 69

(1) În unitățile de învățământ de stat sau particulare se utilizează manuale școlare și alte auxiliare didactice aprobate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

(2) Manualele școlare se elaborează și se evaluează pe baza programelor școlare aprobate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului. Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului reglementează elaborarea de manuale școlare alternative.

(3) Cadrele didactice selectează și le recomandă elevilor, în baza libertății inițiativei profesionale, acele manuale școlare din lista celor aprobate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului care vor fi utilizate în procesul didactic.

Articolul 65

(1) Planurile-cadru de învățământ cuprind disciplinele, domeniile de studiu, respectiv modulele de pregătire obligatorii și opționale, precum și numărul minim și maxim de ore aferente acestora.

(3) Programele școlare stabilesc, pentru fiecare disciplină, domeniul de studiu/modulul de pregătire din planul de învățământ, finalitățile urmărite și evidențiază conținuturile fundamentale de ordin teoretic, experimental și aplicativ, oferind orientări metodologice generale pentru realizarea și evaluarea acestora.

(4) Planurile-cadru și programele școlare pentru disciplinele/domeniile de studiu, respectiv modulele de pregătire obligatorii din învățământul preuniversitar sunt elaborate de către instituțiile și organismele abilitate ale Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și se aprobă prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului.

Manualele sunt așadar elaborate pe baza programelor și sunt aprobate de Ministerul Educației. Programele și manualele, alături de activitatea individuală a profesorilor, sunt instrumentele de bază din perspectiva transmiterii valorilor unei societăți democratice prin sistemul educațional. Deși aria *Om și societate*, ar fi cea mai relevantă, managementul clasei se întâmplă la toate materiile iar acesta trebuie să fie incluziv și nediscriminator. De asemenea, din perspectiva conținutului toate materiile ar trebui să reflecte filozofia incluziunii. La matematică sau fizică spre exemplu, putem alege să formulăm probleme care să combată stereotipuri și prejudecăți (eg. Fete prezentate în situații în care în mod obișnuit vedem băieți). În cadrul proiectului *Educația fără discriminare e și treaba mea!* am realizat o serie de analize ale conținutului manualelor școlare, dar și a altor elemente ale sistemului educațional românesc pentru a putea

determina capacitatea acestuia de a include toți copiii și de a nu discrimina. În materialul de față, pe baza experiențelor proiectului, listăm o serie de recomandări referitoare la ce anume ar trebui să conțină manualele și programele, pentru a reflecta și transmite valori democratice:

- Programele și manualele școlare trebuie concepute având în minte o clasă diversă din toate punctele de vedere: etnic/național, religios/confesional, social, din perspectiva prezenței copiilor cu dizabilități, a copiilor ce aparțin minorităților sexuale și de gen, a necesității combaterii stereotipurilor de gen, etc. Prin urmare, activitățile propuse trebuie gândite având în vedere că acești copii diverși sunt prezenți în clasă și trebuie incluși în toate activitățile de o manieră care combate prejudecățile și excluderea și care pune accentul pe valoarea și contribuția fiecărui copil;
- Toleranța și acceptarea diversității sunt inadecvate ca obiective, deoarece ele descriu o clasă, în fapt, segregată și care exclude. Cf. DEX 09, "a tolera = a îngădui, a permite o situație, un fapt (nepermis); a trece cu vederea. ♦ A admite, a suporta. – Din fr. tolérer." Rezultă destul de clar că, dacă te tolezezi, înseamnă că te accepti, deși ceva nu este în regulă cu tine. A le spune copiilor romi sau cu dizabilități dintr-o clasă că sunt acceptați și tolerați înseamnă a le transmite în mod evident ideea că li se face o favoare prin faptul că sunt acceptați în sistemul educațional, deși altminteri ceva n-ar fi în regulă cu ei;
- Incluziunea trebuie să fie dezideratul educației. A include nu înseamnă doar a da oportunitatea tuturor să participe în condiții de egalitate, și a ne adapta pentru a crea oportunități egale acolo unde este nevoie, a include înseamnă și a valoriza diversitatea fiecărui copil și a transmite copiilor că au de câștigat de pe urma diversității;
- Reconfigurarea manierei de prezentare a identității naționale pentru a trece în mod real de la naționalismul etnic, bazat pe etnie, religie, tradiție și istorie glorioasă și fără pată, la cel civic, bazat în mod real pe aderența la valori democratice, respectul pentru lege, drepturile omului și incluziune. Naționalismul etnic exclude pe oricine nu e român, ortodox, heterosexual. Această stare de fapt descrie o situație care pune accent pe diferențele ce ne separă, în care nu ne privim unii pe ceilalți ca făcând parte din același corp cetățenesc, ci vedem minoritățile naționale și confesionale drept tolerate. Filozofia conform căreia minoritățile naționale/confesionale ar exista doar și ele pe aici și s-ar bucura de atitudinea tolerantă a poporului român, în loc să facă parte în deplină egalitate din corpul cetățenesc (egalitatea însemnând și capacitatea statului să răspundă și să se adapteze la nevoi diferite dar total legitime) trebuie să dispară din sistemul educațional românesc dacă avem pretenția să aparținem spațiului democratic;
- Modificarea conținuturilor trebuie corelată cu formarea profesorilor și achiziționarea instrumentelor necesare pentru a transmite această cultură. Nu ne putem aștepta la programe și manuale așezate pe o filozofie democratică, nediscriminatorie și care promovează incluziunea, dacă această schimbare de paradigmă nu are loc și în universități în general, și în mod particular în curricula și catedrele de formare psihopedagogică;
- Pentru a reforma sistemul, programele, care și așa se schimbă o dată la mai mulți ani, iar manualele și mai rar, trebuie realizate cu participarea tuturor actorilor relevanți, și nu doar a celor care fac parte din sistem, și care au șanse mici, prin urmare, să aibă o

perspectivă "din afara cutiei", perspectivă absolut necesară pentru orice reformă. Ar trebui să existe consultări largi, să fie implicați elevii, părinții, ONG-uri de drepturile omului, universități - care să fie prezente nu doar prin intermediul catedrei de psihopedagogie, ci și prin intermediul specialiștilor pentru fiecare materie în parte;

- E nevoie de o analiză reală a filozofiei educaționale românești din perspectivă democratică și reșezarea acesteia pe principiile democrației civice. Pentru ca acest lucru să se întâmple, este în primul rând nevoie de voință și asumare politică, și de o dezbatere reală, largă și informată. Până nu vor înțelege toți actorii relevanți importanța educației fără discriminare nu putem avea pretenția să construim o societate cu adevărat democratică.

Document în cadrul proiectului **Educația fără discriminare este și treaba mea!**, implementat de Centrul de Resurse Juridice și co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă. Acest document nu reflectă neapărat poziția oficială a guvernului elvețian. Responsabilitatea pentru conținutul acestuia este asumată în întregime de CRJ. Pentru mai multe informații despre proiect, vă rugăm accesați www.educatiefaradiscriminare.ro.